

XVI. Yüzyıl Şuarâ Tezkireleri ile Necâtî'nin Şiirlerine Göre Anadolu Türk Edebî Dilinin Gelişiminde Deyim ve Atasözü Kullanımı

Mustafa AKSOY*

ÖZET

XIII. yüzyılda bir yazı ve edebiyat dili olarak Orta Asya Türk yazı ve edebiyat dilinden ayrılan Oğuzca, Azerbaycan ve Anadolu'da yeni bir yazı ve edebiyat dili olarak gelişmiştir. Anadolu'da Türkçe'nin bir edebî dil olması XVI. yüzyıl tezkirecilerinin değerlendirmelerine göre iki yüz yıllık bir süreç içinde gerçekleşmiştir. Anadolu'daki edebî dilin oluşumunda etkili olan şairler Türkçe'nin imkânlarını kullanırlarken özellikle şiir dilinde yoğun bir şekilde deyim ve atasözlerinden yararlanmışlardır. Şuarâ tezkiresi yazarlarına göre Anadolu Türk şiirinin en büyük kurucu üstadı olarak kabul edilen Necâtî şiirde deyim ve atasözü kullanımındaki ustalığıyla da dikkat çekmiş ve takdir kazanmıştır. Anadolu şairleri deyim ve atasözlerini şiir dilinde kendi amaçlarına uygun bir şekilde yeni düzenlemelerle kullanmışlardır.

Anahtar kelimeler: Anadolu Türk edebî dili, deyim, atasözü, Necâtî

Usage of Idiom and Proverb in the Literary Language of Anatolian Turkish: 16th Century Poets' Tazkires and Necâtî's Poems

ABSTRACT

I tough been released from Central Asia Turkish language in the XIII century, Oguz Turkish developed as a writing and literary language in Azerbaijan and Anatolia. The development process of Turkish towards being a literary language took about two centuries in Anatolia. The poets significantly contributing to the development of literature language used intensively idioms and proverbs in the poem language. Necâtî, the master of the Anatolian Turkish poets, was well appreciated in the usage of idioms and proverbs. Anatolian poets used idioms and proverbs for their own objectives with new arrangement in their poets. This usage has been intensively sustained in Anatolian poem language.

Keywords: Anatolian Turkish literary language, idiom, proverb, Necâtî.

Giriş

Her sanat alanı kendisine has bir malzeme kullanır. Dolayısıyla bu malzemenin özellikleri ve imkânları o sanat eserini etkiler. Resim sanatında boya ve boyaların sürüldüğü tuval, mimaride yapımda

---

* Yrd. Doç. Dr. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Fen – Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü.

kullanılan taş, beton, ağaç, demir vb., müzikte çeşitli müzik aletlerinden çıkan seslerin malzeme olarak kullanılması gibi. Kullanılan malzeme açısından bakıldığında edebiyatın en temel malzemesi dildir. Edebiyat alanında eser veren sanatçı bir dili kullanarak eser verir. Fakat dil diğer sanat alanlarının kullandığı malzemeden oldukça farklıdır. Diğer sanat alanlarının malzemeleri cansız maddelerden oluştuğu halde dil bir toplumun ortaklaşa yaşattıkları ve geliştirdikleri canlı bir malzemedir. O toplumun bütün geçmiş kültürel mirasını da içinde taşır.¹

Dil malzemesi temelde bir iletişim aracı olmakla birlikte çok çeşitli alanlarda iletişim ve aktarma sağlamaktadır. Bu nedenle bilim dili, konuşma dili, edebiyat dili gibi alanlar oluşmaktadır. Edebiyat dili alanı diğer dil alanlarından kendine has farklı özellikler göstermektedir. Bilim dili aktarmak istediğini açık seçik, herhangi bir yanlış anlamaya meydan vermeyecek şekilde en kısa ve kestirmeden aktarmaya çalışır. Hatta matematik ve mantık gibi bir işaretler sistemine dönüşme eğilimindedir. Günlük dil ise ses ve anlamda bir düzenleme endişesi taşımadan bir şeyi bildirmek, aktarmak amacıyla oluşturulur. Yalnız günlük dil, çoğu zaman karşıdakini etkilemek amacını da taşıdığından, sanat dilinin en çok yaslandığı dildir.

Edebiyat dili, bilinçli bir düzenlemeye dayalı bir dildir. “*Edebî dilde dilin kaynakları çok daha bilinçli ve sistematik bir biçimde kullanılır.*”² Sanatçı eserini oluştururken dili kendi “şahsiliğini” ortaya koyacak şekilde kullanır ve bunu bütün eserine yayar. “*Şiir dili günlük dilin kaynaklarını bir düzene sokar, onlara yoğunluk kazandırır, hattâ bazen farkına varmamızı dikkat etmemizi sağlamaya çalışırken bunları zorladığı bile olur. Yazar bu kaynakların çoğunu nesillerin sessiz ve anonim çalışmalarlarıyla önceden hazırlanmış ve şekillenmiş olarak bulacaktır.*”³

Edebî dilde, özellikle şiirde dil hem ses hem anlam yönünden yazarın öznel bir düzenlemesine tabi tutulur. Bu düzenleme esnasında dil elemanları kullanılarak anlam yoğunlaştırmalarına, çift anlamlılıklara, müphemliği ve anlam yoğunluğunu sağlamak için kapalı söyleyişlere başvurulur. Ayrıca dikkati çekmek için dilin edebiyat geleneği içinde, zamanın akışı içinde oluşturulmuş ses tekrarları, kafiye, redif, durak, vezin, mısra, birim vb. birçok teknik özelliklerden yararlanır. Bütün bunlar yapılırken “*bir ruh hali, tavrı yansıtılır ve okuyucu etkilenmeye*” çalışılır. Bütün bunlar yapılırken şekille anlam arasında derin bağların oluşturulmasına özel bir önem verilir.⁴

¹ Rene Wellek - Austin Varren, *Edebiyat Teorisi*, Çeviren: Ömer Faruk Huyugüzel, Akademi Kitabevi, İzmir, 1993, s. 9.

² Rene Wellek - Austin Varren, *a. g. e.*, s. 11.

³ Daha geniş bilgi için bkz. Rene Wellek - Austin Varren, *a. g. e.*, s. 11.

⁴ Tunca Kortantamer, “Türk Şiirinde Ses Konusunda ve Ses Gelişiminin Devamlılığı Üzerine Genel Bazı Düşünceler”, *Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi* 1, İzmir, 1982, s. 62.

Bir edebî dil olarak Anadolu'da gelişen Türkçe'ye gelince şöyle bir gelişim sürecinden gelmiştir. VI-XI. yüzyıllar arasında yer alan Eski Türkçe döneminde Oğuzca kendi varlığını ortaya koymuş, bir kısım lehçe özellikleri şeklinde yazı diline girmiştir. XI-XIII. yüzyıllar arasında bir "geçiş dönemi" yaşamış ve bu döneme özgün bazı eserler vermiştir.⁵ Yenisey, Orhon ve Uygur Türkçeleri ise VIII. yüzyılda oldukça gelişmiş bir edebî dil seviyesine ulaşmış bulunuyorlardı.⁶ Oğuz Türkçesinin bir yazı dili olarak ortaya çıktığı XIII. yüzyıla kadar Türk dünyasında tek bir yazı dili hâkimiyetini sürdürmüştür. Köktürk, Uygur, Karahanlı yazı dilleri tek bir kol halinde ilerleme göstermişlerdir. XIII. yüzyıldan itibaren yeni dallanmalarla yeni yazı dillerinin oluşumu yaşanmıştır. Fakat *Divanü Lûgati't-Türk*'ün Oğuz Türkçesi ile ilgili verdiği bilgiler ışığında XI-XIII. yüzyıllar arasında Oğuz Türkçesinin bir geçiş dönemi yaşadığı, Eski Türk yazı dilinden ayrılarak bir yazı dili olma çabasını sürdürdüğü belirtilmektedir. XI-XIII. yüzyıllar arası dönemde Oğuzca'da yerli ağız özellikleriyle Eski Türk yazı dilinden gelme özellikler bir arada bulunmaktadır. Bu yüzden Oğuz Türkçesine yakın bu eserlerde karışık dilli bir yapı göze çarpmaktadır. Fakat bu dönemde hızlı bir ayrışma yaşanmakta Oğuz Türkçesi bir yazı dili hüviyetine bürünmektedir.⁷

Bir yandan Eski Türk yazı dilinden koparak bir yazı dili olma çabasını sürdüren Oğuz Türkçesi Anadolu Selçuklular döneminde bir de Arapça ve Farsça'yla yarışmak ve mücadele etmek durumunda kalmıştır. Selçuklular idaresinde Anadolu'ya gelen Oğuz-Türkmen toplulukları beraberlerinde bir yazı dili de getirmişlerdir. Fakat Selçuklu idaresinde Arapça ve Farsça ilim ve sanat dili olarak ön plana çıkmış, bir kısım Türk yazarlar da bu dillerde eserler vermişlerdir. Fakat Eski Anadolu Türkçe'si imlâsında Arapça, Farsça imlâ geleneği izleri yanı sıra Uygur imlâ geleneği izlerinin görülmesi Azerbaycan-Anadolu coğrafyasına gelen Oğuz-Türkmen boylarının bir yazı dilini de beraberinde getirdiklerini kanıtlamaktadır. Fakat Anadolu Selçuklular dönemi Oğuz Türkçesinde Karahanlı yazı dilinden gelen özellikler XIII. yüzyıl sonlarında iyice azalmış Oğuz-Türkmen özellikleri iyice artmıştır. Anadolu'da bir yazı dili hüviyetini bürünen Oğuz Türkçesi Arapça ve Farsça ile mücadelenin yanı sıra "olga bolga dili" diye isimlendirdiği karışık dilli eserlerde görülen Orta Asya yazı dilinin bir kısım özelliklerinden de kendini arındırmaya çalışmış ve bu özellikleri XV. yüzyıla gelindiğinde eritmiştir.⁸

⁵ Prof. Dr. Zeynep Korkmaz, "Eski Türkçedeki Oğuzca Belirtiler", *Türk Dili Üzerine Araştırmalar*, 1. Cilt, Ankara 2005, s. 216.

⁶ Zeynep Korkmaz, "Yazılı Devirlerdeki Gelişmelere Göre Eski Türkçenin Yaşı", *Türk Dili Üzerine Araştırmalar*, s. 217.

⁷ Daha geniş bilgi için bkz. Zeynep Korkmaz, "Kâşgarlı Mahmud ve Oğuz Türkçesi", *Türk Dili Üzerine Araştırmalar*, s. 241-243.

⁸ Zeynep Korkmaz, "Selçuklular Çağı Türkçesinin Genel Yapısı", *Türk Dili Üzerine Araştırmalar*, s. 286.

XVI. yy. Şuarâ Tezkirelerine göre Türkçe'nin Anadolu'da Edebî Dil Olarak Gelişimini Etkileyen Faktörler

Yenisey-Orhon, Uygur, Karahanlı Türkçeleri dönemlerinde gelişen Türkçe edebî dilin gelişim süreci XIII-XIV. yüzyıllardan itibaren Anadolu'da gelişmeye başlayan edebî dilde de devam eder. Bu gelişim süreci yaklaşık iki yüzyıl gibi bir sürede gerçekleşmiş ve bu gelişim sürecinden sonra XVI. yüzyıldan itibaren Anadolu'da Türkçe yazan şairler kendilerine rakip olarak gördükleri İran şairlerini geçtiklerine inanmışlardır.

Anadolu'da Türkçe'nin bir edebî dil olarak gelişim sürecini şuarâ tezkirelerinde yer alan bir kısım kayıtlardan da izlemek mümkündür. Anadolu'da XVI. yüzyıl başlarından itibaren yazılmaya başlanan şuarâ tezkirelerinde şairlerin hayatından bahsedilirken onların şiirleri de değerlendirilip yerine göre eleştirilir veya takdir edilirler. Şairlerin şiirleri ve şiirdeki tarzları değerlendirilirken devrin şiir dili, şiir anlayışı ve şiirin durumu ile ilgili bir kısım önemli bilgiler de verilir.

Çalışma esnasında şuarâ tezkirelerinden Anadolu sahasının ilk tezkirelerinden olan ve Necâtî'nin şiir dilini ondaki Kastamonu'ya ait yerel kelime kullanışlarına kadar iyi bilen, şiir dilinde özgünlüğe büyük önem veren, edebî dilde dış etkilere dikkat eden ve şiir dili gelişimine büyük dikkat gösteren Latîfî tezkiresinden yoğun olarak yararlanmış, yer yer Kınalızâde Hasan Çelebi tezkiresi de kullanılmıştır.

Şuarâ tezkiresi yazarlarına göre Anadolu'da Türkçe edebî dilinin gelişimi XV. yüzyılda olmuştur. Bu gelişim çizgisinde en önemli üç şair Şeyhî, Ahmet Paşa ve Necâtî'dir. Latîfî, Şeyhî'yi tanıtırken Anadolu şairlerinin itibar durumlarını da özetler. Anadolu şiirinin ilk itibarlı şairi Şeyhî'dir. "*Havâs u Ôavâm nice şuhûr ü eyyâm (17) anı isti'Omâl ü istinsâh itdiler. Tâ Aĥmed Paşa žuhûr idince anuñ eş'Ôâr-ı (18) dil-keşi ile defter ü dıvân muharrer ü münakkaş olup bir mertebe iştiĥâr-ı nâm ve i'Ôtibâr-ı mālâ-keĥâm (19) buldı ki bir nice müddet ĥalâyıkuñ ratbu'l-lisâni ve vird-i zebâni oldı. (20) Nizâmî-i Ęaramânî vücûd bulınca bir nemat ü nesaĥ üzere bir müddet dahi anı oĥıdılar(21) (107a) yazdılar. Necâtî ĥurûc idince ammâ anuñ Ôuzûbet-i maĥâlî ve durûb-ı emsâli ki tıbâ'ı enâm (1) ve mizâc-ı ĥâs u Ôamma ĥoş gelüp herkesüñ ĥâsb-i vâĥi'Olıcaĥ ol andan ilâ ĥâze'l-ĥıñ (2) raĥbet ü revâcdan kesâda dıñmedi ve kâlâ-i kâsid gibi ĥalĥ anı koyup ĥayra üşmedi. Dıvân-ı (3) Ĥâfız ve Câmî gibi her ne ĥadar ki oĥunsa yine ter ü tâzedür. Zışâ mezkûra gelince sâbiĥu'z-zıkr olanlar (4) şi'Ôri Fûrs dıvânlarından tettebbu'Ô ile dirdirdi . Necâtîye gelicek şi'Ôr meşel-âmiz oldı (5) ve herkes*

hasb-i hâline müte'âllık anda darb-ı meşel ebyât buldı. Herkes murâdını bir beyt ile edâ ider (6) oldı."⁹

Üstteki alıntıda belirtildiği gibi Latîfî'ye göre Anadolu'da önceleri gerek seçkinler gerek halk arasında Şeyhî sevilip okunmaktadır. Ahmet Paşa'nın ortaya çıkışıyla onun gönül alan şiirleri yazılıp yaygınlık kazandı, ünlendi, söz götürmez bir şöhrete sahip oldu ve uzun süre halkın dilinde dolaştılar. Karamanlı Nizâmî ortaya çıkanca bir süre onun şiirleri de şöhret bulup yaygın okunurluğa sahip oldu. Necâtî ortaya çıkınca onun söyleyişindeki tatlılık ve atasözü kullanımı önde gelen insanların yaratılışına ve en seçkininden en sıradanına kadar herkesin mizaçlarına çok hoş geldi, şiirleri kullanımda itibardan düşmeyip büyük revaç buldu, halk Necâtî'nin şiirini bırakıp başkasına yönelmediler. Necâtî'nin şiirleri Hâfiz ve Câmî divanlarındaki şiirler gibi her zaman yeni ve tazedirler. Önceki şairler Farsça divanlardan etraflıca araştırıp öğrenerek şiir söyledikleri halde Necâtî herkesin durumuna uygun atasözü gibi söyleyişler yakaladı, herkes istediğini bu bir beyitle ifade edebilir oldu.

Latîfî, Anadolu'da ilk dönem şairleri hakkında çeşitli bilgiler verirken şiir dili ve şiirin durumu hakkında da ilginç bilgiler aktarır. Bunlardan birine Hamdî-i Kadîm'den bahsedilirken rastlarız. Latîfî'nin aktardığına göre Hamdî-i Kadîm, Sultan Mehmed Han Gazi (Mehmet Çelebi) devrinden 'Atâyî ile Ahmedî arasında gelmiştir ve onlarla ilişkisi olmuştur. Latîfî bu şairden bahsederken devrin şiiri ve şiir dili konusunda da bizi bilgilendirmiş olur, şöyle bir değerlendirmede bulunur: "*ol devr şu'Öarâsınıñ şi'Örinde çendân letâfet ü renk yokdur ve Oğuzâne ve kühiyâne (12) elfâz u edâları çoğdur.*"¹⁰

Latîfî, XV. yüzyıl başının en önemli şairi olarak kabul edilen Şeyhî'nin şiirinden ve şiir dilinden bahsederken yine benzer bir değerlendirmede bulunur. "*Ammâ nazm-i Husrevi zamân-ı sâbıkda vârid ü vâki'Ö olmağın (7) esnâ-yı terkîb-i nazmında kavm-i kadîmüñ Oğuzâne ve kühiyâne bazı âdât u Öibârâtı (8) düşmişdür ki her biri elfâz-ı garîbeden ve Öibârât-ı vahşiyyeden Öaddolunur. Fesâhatı (9) mahalli-i metrük u mände Türkî ta'Öbirât ve isti'Ömâli ahâlî-i kurâda ve kavâbil-i kühiyânda olur. (10) Füshehadan ba'Özı ol bir kaç Öibârâtı bâ'Öis-i dahl ü ta'Ön idinmişlerdür. Nazmında fesâhat (11) ve elfâzında belâgat yokdur dimişler ammâ bu dâyirede nazar nazar-ı insâfdan bîründür ve nazar-ı (12) pest ü dündür. Zîrâ erbâb-ı Öirfândan mahfi degüldür ki o zamânda zebân-ı Türkîde ol kadar (13) zerafet ve ol Öaşr şu'Öarâsınıñ ta'Öbir ve edâlarında çendân fesâhat yok idi.*"¹¹

Latîfî XIV. yüzyılın ilk yarısında Anadolu'daki şiir dilini güzel ve çekici ifadeyi sağlama bakımından yetersiz bulmakta "Oğuzâne ve

⁹ Rıdvan Canım, *Latîfî, Tezkiretü's-şu'arâ ve Tabsiratü'n-nüzemâ (İnceleme-Metin)*, AYK Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı, Ankara, 2000, s. 341-342.

¹⁰ Canım, *a. g. e.*, s. 232.

¹¹ Canım, *a. g. e.*, s. 339-340.

kûhiyâne elfâz ve edâ” ifadesiyle yazı dilinde daha oturmamış sözlü dilin ifadelerinin yer almasını eleştirmektedir. Bu ifadeleri “dağlıya yakışacak kaba, yabânî” ifadeler olarak görmektedir. Yine Latîfi, Şeyhî'nin kendi devri içinde üstat şair olarak sayılmakla birlikte şiir dili ve tarzı bakımından eleştirilmesini insafsızlık olarak görmekte bu zaafaların devrin şiir dilinin zaaflarından kaynaklandığını vurgulamaktadır. Latîfi'ye göre XV. yüzyıl başlarında bile şiir dili hala “Oğuzâne ve kûhiyâne âdât ve ibârât”ın zaafalarını taşımaktadır. Burada yer alan “terkedilmiş, kalmış yerlerin Türkçe tabirleri” ifadesiyle yukarıda belirttiğimiz Orta Asya Türkçesine ait ifadeler ve “köylerde yaşayanların ve dağlardaki kabilelerin kullandığı dil” ifadesiyle şehirli Türkçesinde yer almayan kır ahalisinin Türkçe ifadeleri belirtilmekte, bunların kullanımı edebî dilde güzel ve etkili anlatım için noksanlık olarak görülmektedir. Fakat burada tezkire yazarı bunu bir noksanlık gibi gösterse bile yukarıdaki ifade bize aynı zamanda o dönemde halkın konuştuğu Türkçe'den kelime ve ifadeler alınmak suretiyle edebî dilin geliştirilmeye çalışıldığını da göstermektedir. Aslında belirtilen uygulama edebî dilin gelişimi açısından olumlu bir uygulamadır. Edebî dili sağlıklı geliştirmenin önemli yöntemlerinden birisi de halk dilinden konuşma diline ait kelimeleri yazı diline kazandırmaktır. Latîfi'ye göre XV. yüzyıl başı Anadolu Türk edebî dili hala incelikli, güzel ve açık/anlaşılır ifadeyi sağlamak bakımından zaafolar taşımaktadır.

Yine Latîfi'nin verdiği bir kısım bilgilerden bu dönem Anadolu'sunda yöneticilerin şairlere destek vererek edebiyatın ve edebiyat dilinin gelişmesine katkıda bulduklarını anlamaktayız. Latîfi önceleri şairlere büyük destek, değer verildiğini belirtip kendi devrinde şairlere gereken değer ve desteğin verilmemesinden yakınmaktadır. “... *ibtidâ-i saltanat-ı âl-i 'Osmâniyyeden her sâl sâliyânelerin alurlar idi ve cevâyiz-i 'atâyâ-yı (9) sultâniden behre-mend olurlardı. Kimi mehâmidin idüp kimi fütühâtın nazm kıurlardı. Merhûm-ı (10) mağfûrun-leh şadr-ı şadâretden gitdükdên soñra zümre-i mezbûrenüñ teşrifât ü cevâyizi külliyyen (11) katÖ olındı ve erbâb-ı nazm u inşânuñ qadr ü rağbetleri refÖ olup encümen-i cemÖiyyetleri bozuldu....*”¹²

Burada Osmanlı Devleti'nin kuruluş yıllarında şairlere her yıl yıllık bir ücret ve bunun yanı sıra hükümdar tarafından karşılıksız hediyeler verildiği şairlerin bunlardan yararlandığı belirtilmektedir. Şairleri destekleyen İbrahim Paşa sadrazamlıktan ayrıldıktan sonra şairlerle verilen bütün yardımların kesilmesinin ve şairlerin kıymetinin bilinmeyip kendilerine değer verilmemesi sonucu düzenlerinin bozulmasından bahsedilmektedir. Sağlam bir siyasi örgütlenmeye dayalı ve ülkede bilim kültür faaliyetlerine kaynak ayıran devlet yapısı olmaksızın edebî dilin gelişmesi mümkün değildir. Latîfi'nin yukarıdaki

¹² Canım, a. g. e., s. 327.

verdiği bilgidен XIV. ve XV. yüzyıllarda edebî dilin gelişimi için yönetim desteğinin olduğunu anlamaktayız.

Yukarıda da belirtildiği gibi Türkler Anadolu'ya Orta Asya Türkçesinin yazı diliyle gelmişler, sonra bu yazı dilinden ayrılıp koparak yeni bir edebî dil geliştirmişlerdir. Fakat yine bir yandan da Orta Asya edebî dilinin birikiminden yararlanmaya devam ettikleri yine şuarâ tezkirelerindeki bir kısım kayıtlardan anlaşılmaktadır. XV. yüzyılda Orta Asya Çağatay Türkçesinin en önemli şairi Ali Şîr Nevâyî'dir. Kınalızâde Hasan Çelebi tezkiresinde Ahmed Paşa'nın şiiri üzerinde Nevâyî şiirinin etkisi konusunda düşülen kayıt son derece ilgi çekicidir. "*Fi'lvâki'Ö bundan aqdem şi'Ör-i Türkî selâset ve nezâketden dūr ve dil-i nâ-kâbilân gibi melâhat ve letâfetden mehcūr idi. Râqümü'l-hurūfuñ ceddî olan Mîri Efendi'den vâlid-i Firdevs-mekân rivâyet iderler idi ki Ahmed Paşa'nıñ evâbil-i hâlde didüğü eş'Öâr ve maqâlde çun hâlet ve melâhat yoğıdı. Soñra Emîr 'ÖAli Şîr Nevâ'î otuz üç dâne gâzel göndermiş idi. Ahmed Paşa aña iktidâ itmekle üslûb-ı şi'Öri hûb ve tarz-ı güftârı mergüb olmuşıdı.*"¹³

Burada Kınalızâde Hasan Çelebi, Türk şiir dilinin Ahmet Paşa'ya kadar hatta onun ilk devirlerinde bile çekicilik ve çekici güzellikten yoksun olduğu Ali Şîr Nevâyî'nin otuz üç gazel göndermesi sonucu onların yol göstermesiyle Ahmet Paşa'nın güzel şiirler yazdığı belirtilmektedir. Buradaki ifadeden XVI. yüzyıl tezkirecilerine göre XV. yüzyıl oralarında bile Anadolu'daki şiir dilinin tam gelişmediği Orta Asya edebî dilinden yararlandığı ortaya çıkmaktadır.

Latîfi'nin de tezkiresinde yer verdiği bazı şairlerde Nevâyî etkisinden bahsettiği görülmektedir. Meselâ Sultan Bâyezid devri şairlerinden olan Basîrî, Nevâyî yanında yetişmiş ve Anadolu'ya gelirken yanında Nevâyî Divanı'nı getirmiştir. Anadolu'ya ilk Nevâyî Divanı'nı bu şair getirmiştir.¹⁴ Cemîlî, Nevâyî tarzında şiir söylemiş, onun üç cilt divanındaki bütün şiirlere nazire yazmış, fakat başarısız olmuştur.¹⁵ Yine Latîfi'nin kaydına göre Kandî-i Bursevî Acem vilayetine gitmiş orada Mevlânâ Câmî ve Nevâyî ile görüşmüştür.¹⁶ Bütün bu kayıtlar Anadolu Türk edebî dilinin bir yandan kendi kulvarında gelişirken diğer yanda ayrıldığı Orta Asya Türkçesi edebiyat dilinden yer yer yararlandığını göstermektedir.

Edebiyat dili geliştirilirken dili geliştirmenin diğer yöntemlerinden birisi de halk dilinden bir kısım kelimelerin itibarlı şair ve yazarlar tarafından yazı/edebiyat diline kazandırılmasıdır. Anadolu Türkçesi yazı/edebiyat dili geliştirilirken bu tarz yararlanmaların yapıldığını yine şuarâ tezkiresi kayıtlarından öğrenmekteyiz. Anadolu

¹³ Kınalızâde Hasan Çelebi, *Tezkiretü'ş-şuara*, II. Cilt, Hazırlayan: İbrahim Kutluk, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 1981, s. 134-135.

¹⁴ Canım, *a. g. e.*, s. 189.

¹⁵ Canım, *a. g. e.*, s. 217.

¹⁶ Canım, *a. g. e.*, s. 450.

sahasının ikinci şuarâ tezkiresini yazan Latîfî Kastamonuludur. Tezkire yazarları tarafından Anadolu sahası Türk şiirinin oluşumunda üstat kabul edilen Necâtî'de Kastamonu'da yaşarken şairliğiyle ün kazanmıştır. Latîfî, Necâtî'den bahsederken kendisi de Kastamonulu olduğu için onun şiirlerinde Kastamonu'ya has bazı kelimeleri şiire kattığını belirtip şiire katılan kelimeler ve onların dayandığı âdetler ve yerlerle ilgili bilgi vermekte ve bu yerler ve âdetler hakkında bilgi sahibi olunmazsa bu şiirlerin anlaşılamayacağını belirtmektedir. Meselâ;

*Acır iseñ gel Necâti derdmendi acı kim
Ne leb-i dilber nasîb oldu ne helvâ-yı rakîb*

Beytinde yer alan “helvâ” kelimesinin Kastamonu yöresinde “ölü arkasından dağıtılan helva”dan alındığını yörede bu helvanın adına “nasîb” dendiğini ve kelimenin bu anlamıyla ihâm sanatı yapıldığını belirtir.

*Gördüñ çü kıadd-i dilberi ey bâğbân-ı dehr
Var sen de bir bunuñ gibi serv-i revân aşar*

Latîfî, Necâtî'in bu beyitinde geçen “aşar” kelimesinin yörede “terbiye etme, bakma, geliştirme” anlamlarında kullanıldığını belirtir. Bu beyitte de yöredeki anlamıyla “fidan yetiştirir, hazırlar” anlamında kullanıldığını belirtir.¹⁷ Tezkirede verilen bu bilgiler açıkça o dönemin en güçlü şairi olan Necâtî'nin yöresel dilden edebî dile yeni kelimeler katmak suretiyle bu dili geliştirmeye çalıştığını göstermektedir.

Bunların yanı sıra Anadolu Türkçesinin güçlü bir edebî dil haline gelmesinde kullanılan en önemli yöntemlerden birisi de halk dilinde yer alan deyim ve atasözlerinin edebî dilde kullanılmasıdır.

Deyim ve Atasözlerinin Anadolu Türk Edebî Dilinin Gelişim Döneminde Kullanımları

Deyim ve atasözleri Türkçe bünyesinde dilin kuruluşundan itibaren oluşturulmuş özlü anlatım kalıplarıdır. Bunlara sav, darbimesel sonraları da atasözü denmiştir. Atasözleri konusunda önemli uzmanlardan bir olan Adnan Ötüken'e göre atasözü bir hikmet taşıyan özlüsöz mahiyetinde klişe/kalıp haline gelmiş bir sözdür. Eskiden geçmiş bir olay veya oluşumun eş veya benzer anlamını içeren halk düşüncesini veya felsefesini dile getirir ve mutlaka bir hüküm taşır. Eğer söz kesin bir hüküm taşıyorsa bunlara atasözü, bunların dışında kalanlara deyim denir.¹⁸

Türk atasözleri ve deyimleri sözlüğünü hazırlayan Ömer Asım Aksoy atasözlerinin özelliklerini değerlendirirken bu özellikleri biçim ve kavram özellikleri olarak ikiye ayırır. Biçim özellikleri olarak başta atasözlerinin kalıplaşmış sözler olduğunu belirtir. “Her atasözü, belli bir

¹⁷ Canım, a. g. e., s. 519-520.

¹⁸ *Türk Atasözü ve Deyimleri I*, Hazırlayan: Milli Kütüphane Genel Müdürlüğü, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1992, s. vı.

kalıp içinde, belli sözcüklerle söylenmiş olan donmuş bir biçimdir. Sözcükler değiştirilip yerlerine –aynı anlamda da olsa- başka sözcükler konulamayacağı gibi sözdiziminin biçimi de bozulamaz. Böyle değiştirmeler yapılırsa ortaya çıkan söz, -anlam değişmese dahi- atalarsözü diye anılmaz”¹⁹ Diğer biçim özellikleri az sözle çok anlamı ifade edecek şekilde kısa ve özlü olmalarıdır. Genellikle bir iki cümlelik ifadelerdir. Atasözlerinde genelde geniş zaman ve emir kipi kullanılır, diğer kiplerin kullanımı seyrekler.²⁰ Kavram özelliği olarak da atasözlerinin sosyal olayları ve tabiat olaylarını uzun bir gözleme dayalı olarak aktarmaları dikkati çeker. Bu uzun gözleme dayalı olaylardan ders verici düşündürücü yargılar oluşturulur. Atasözleri, ahlak dersi ve öğüt verici, yol gösterici, toplumun gelenek ve töresini, inançlarını bildiricidirler.²¹

Deyimler ise yapı olarak genellikle hüküm unsuru bulunmayan birkaç kelime veya bazen tam veya noksan cümleden oluşurlar. Çoğu deyimlerin oluşumunda mecaz, teşbih, istiare, kinaye vb sanatlar kullanılır. Bu şekilde bir obje veya olay tasvir ve ifade edilir. Deyimler temel karakter olarak hal ifade ederler. Deyimlerde kullanılan çoğu kelime ve ifadeler gerçek anlamlarından farklı olarak kullanılırlar.²²

Deyim ve atasözleri günlük dilde konuşan tarafından anlatmak istediğini etkili anlatmak ve inandırıcı olmak için bazı kişiler tarafından zaman zaman, bazı kişiler tarafından da sıklıkla kullanılır. Pertev Naili Boratav, atasözü derlemelerinden bahsederken toplum içinde bazı kimselerin konuşurken atasözü kullanmayı adet haline getirdikleri ve bunları konuşma esasında sıklıkla kullandıklarını belirtir. “*Umûmiyetle okumamış ve az okumuş, halktan kimseler, bilhassa ihtiyar, tecrübeli, görmüş geçirmiş, zeki kadınlar; aynı vasıfları taşıyan bazı ihtiyar erkekler, sözlerinde tabii olarak sık sık darbimesel kullanırlar. Bunlarda darbimesel adeta hükümlerini, iddialarını, inanışlarını ispat etmek için dayanılan me hazlar (kaynaklar) rolünü oynarlar.*”²³

Anlatımında dilin imkânlarını kullanan edebî dilin konuşma dilinde oluşmuş bu anlatım imkânlarını kendi amaçları doğrultusunda kullanmaması düşünülemez. Türk şiirindeki ses gelişimini inceleyen Kortantamer bu noktada Türkçe’nin imkânlarına dikkat çeker: Türk şiirinin en önemli ses araçları, konuşulan Türkçe’nin oluşturduğu *yoğunlaşmış ses ve anlam birimleridir*. Bu araçların seçilmesi ve düzenlenmesi şiirin genel sesini belirler. Bu araçlar Türkçe’nin yapısı ve geçmişine sıkı sıkıya bağlıdır. Zaten her dilin kendi yapısı ve kendi geçmişi, ona, kendine özgü ses ve söz olanakları sağlar. Edebiyat

¹⁹ Ömer Asım Aksoy, *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü 1 Atasözleri Sözlüğü*, Türk Dil Kurumu, Ankara, 1984, s. 19.

²⁰ Ömer Asım Aksoy, *a. g. e.*, s. 20.

²¹ Aksoy, *a. g. e.*, s. 21-22.

²² *Türk Atasözü ve Deyimleri I*, s. vii.

²³ Pertev Naili Boratav, *Halk Edebiyatı Dersleri*, Tarih Vakfı, İstanbul 2000, s. 66-67.

eserinin, şiirin malzemesi dil olduğuna göre, bir edebiyat diliyle ürün veren her sanatçı, o dilin bu tür olanaklarından kendi yeteneği, bilgisi ve dile hâkimiyeti ölçüsünde yararlanır.²⁴ Türk şiir dilinin bütün tarihi akışı içinde kullandığı “temel ses araçlarının en önemlileri, sundukları sayısız düzenleme imkânları ile tekrarlar ve Türkçe'nin yıllar boyu oluşturduğu kısa ve anlamca yoğun, kendine özgü vurgular, tonlar kazanmış söz ve anlam birimleridir. Bu söz ve anlam birimleri arasında yakınma, acı, istek özlem, sevgi, öfke, hoşgörü, şaşkınlık gibi insanı her zaman kavrayan duygular taşıyan kelime ve kelime gurupları, konuşma dilinin söyleyiş biçimleri, deyimler, atasözleri vb. bulunur.”²⁵ Burada da görüldüğü gibi deyim ve atasözleri edebî dilin kullandığı en önemli ses ve anlam birimleri arasındadırlar.

Türkçe konuşma dilinde olduğu gibi edebiyat dilinde de başlangıçtan beri deyim ve atasözlerinin kullanıldığını bilmekteyiz. Orhon Türkçesi metinlerinde ve sözlü edebiyat geleneği içinde yer alan destânî eserlerde, Oğuznâmelerde, deyim ve atasözlerinin yer yer kullanıldığı görülür. Kaşgarlı Mahmud *Divanü Lûgati't-Türk*'te 290 civarı atasözünü çeşitli kelimelerin kullanılışlarına örnek verirken kaydetmiştir.²⁶ Her ne kadar Kaşgarlı Mahmud eserinde çok sayıda atasözü verse de eserde yer alan şiir parçalarında deyim ve atasözü kullanımı çok yoğun bir kullanımda görülmemektedir. Az sayıda şiirde deyim ve atasözü kullanımı görülür.²⁷

Vasfî Mahir Kocatürk Türk nazımının en eski ve ilk örnekleri olarak savları görür. Nazım önce bir mısra ile başlamıştır. Savdaki kelimelerin başları birbirleriyle kafiyeli ve kullanılan kelimeler arasında ses paralellikleri görülmektedir. Daha sonra bu mısraın yanına kafiyeli ikinci ve diğer mısraların eklenmesiyle vezin doğmuş ve şiir bu şekilde bir gelişme göstermiştir. *Divanü Lûgati't-Türk*'teki savların çoğu bazıları tek bazıları daha fazla mısralardan oluşan nazım parçaları şeklindedir. Kocatürk bunları örneklerle gösterir.²⁸ Kocatürk'ün belirttiği gibi savların manzum bir yapı gösterdikleri doğrudur. Fakat Türk şiirinin savlardan doğduğu görüşü doğru bir görüş gibi görülmemektedir. Çünkü VIII. yüzyıl sonu IX. yüzyıl başında ilk örnekleri görülen Uygur devri Türk şiirinde ve Karahanlı dönemi şiirinde yer yer deyim ve atasözü kullanımı görülmekle birlikte sık bir kullanım şeklinde değildir. Türk şiir tarihinin akışı içinde deyim ve atasözü kullanımında bir artış olduğu

²⁴ Tunca Kortantamer, “Türk Şiirinde Ses Konusunda ve Ses Gelişiminin Devamlılığı Üzerine Genel Bazı Düşünceler”, *Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi* I, İzmir 1982, s. 105.

²⁵ Kortantamer, a. g. m., s. 101.

²⁶ Ferit Birtek, *Divan-ı Lûgat-it-Türk'ten Derlemeler I. Eski Türk Savları*, Alaeddin Kral Basımevi, Ankara, 1944.

²⁷ Talat Tekin, *XI. Yüzyıl Türk Şiiri*, Türk Dil Kurumu, Ankara 1989, s. 144-145.

²⁸ Vasfî Mahir Kocatürk, *Büyük Türk Edebiyatı Tarihi*, Edebiyat Yayınevi, Ankara, 1970, s. 20-21.

gözlenmektedir. Türk şiir dilinde deyim ve atasözü kullanımı Anadolu’da oluşan edebiyat dilinde özellikle revaç bulmaya başlar Necâtî’de en iyi dereceye ulaşır. Bundan sonra bir kısım Osmanlı şairlerinde yoğun bir kullanım şeklinde devam eder.

Şuarâ tezkiresi yazarları şiir dilinde mesel kullanımı üzerinde özellikle dururlar. Bu kullanımla Necâtî’nin Türk şiir dilini Fars etkisinden kurtardığını ve halkın şiire büyük ilgi gösterdiğini övgülerle anlatırlar. Latîfî Sâfî mahlasıyla şiir yazan Cezerî Kâsım Paşa’dan bahsederken onun Anadolu’da şiirde ilk mesel kullanan kişi olduğunu Necâtî Bey’de ise kemâlini bulduğunu belirtir. “*Mezbûr-ı mezkûr Cezrîniñ ... ve büyüt-ı ebyâtı kemâl-i metânette muhkem ü (8) metîñ ü ma’ûmûrdur. Şu’ârâ-yı Rûm’da meşel-güylük evvel andan sâdır ü zâhir olmış ve merhûm (9) Necâtî Beg’de kemalin bulmuşdur.*

*Beñzetme mihr ü mâhî felekde cemâline (13)
Tâ ki kimesne işide yirüñ kulağı var”²⁹*

Yukarıdaki kayda göre Sâfî’nin şiiri sağlam, güçlü ve iyi düzenlenmiş bir yapıya sahiptir. Anadolu’da şiirde mesel söylemek onunla başlamış Necâtî ile olgunluğa erişmiştir. Burada başlamıştır ifadesini bilinçli bir tercihle yaygın kullanım başlamıştır şeklinde anlamak daha uygundur. Çünkü daha önce şiir yazan şairler de yer yer konuşma dilinde yer alan deyim ve atasözlerini şiirlerinde kullanmışlardır. Ayrıca Latîfî onun şiirinden örnek verirken içinde “Yerin kulağı var.” (Ak. 2034)³⁰ atasözünün geçtiği bir beyti örnek olarak kullanmaktadır.

Latîfî, Anadolu’da edebî dilin gelişim döneminde en büyük şair olarak Necâtî’yi kabul eder. O, çeşitli şairlerden bahsederken de yeri geldikçe Necâtî ile onları kıyaslar. Necâtî şiir dilini kullanmada hep bir ideal ölçü olarak kullanılır ve özellikle onun mesel kullanımındaki ustalığına vurgu yapılır. Bunun bir örneğini yukarıda Şeyhî ile ilgili bahis alıntısında görmüştük. Necâtî’den bahsedilen yerde onun şiiri, şiir dili kullanımı ve Anadolu şiiri içindeki yerinden şu şekilde bahsedilir: “*Meydân-ı nazmuñ pehlevân-ı hoş-güyı ve eş’âr-ı âbdâr-ı revân-bağş ile şu’ârâ-yı vilâyet-i Rûmuñ yüzi şuyudur. Farîk-ı durüb-ı emsâlde müteferrid ü muhterî’ ve üslüb-ı şîve-i maqâlde mücid ü mübdi’üdur.*

²⁹ Canım, a. g. e., s. 349.

³⁰ Bundan sonra deyim ve atasözü geçen yerlerde Ömer Asım Aksoy’un, *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü 1 Atasözleri Sözlüğü*, 4. Baskı, Ankara 1984, *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü 2 Deyimler Sözlüğü*, 3. Baskı, Ankara 1981, eserlerinde bulunan atasözü ve deyimlerin sıra numarasını göstermek için (Ak. ....) şeklinde, *Türk Atasözleri ve Deyimleri I*, Hazırlayan: Milli Kütüphane Genel Müdürlüğü, İstanbul 1992, isimli eserde geçen atasözleri ve deyimlerin sıra numaralarını göstermek için (Mk. ....) şeklinde gösterme yapılacaktır. Eğer deyim veya atasözü Ömer Asım Aksoy’un eserinde yer alıyorsa diğer eserdeki sıra numarası gösterilmemiştir. Ayrıca bazı deyim ve atasözü açıklamaları Ömer Asım Aksoy’un eserinden alınmıştır.

Şi'Ör-i selis ü nefisi elfāz u selāsetde hemvār u yek-dest ve ğayrılaruñ eş'Öarı aña nisbet ba'Özi bülend ü ba'Özi pestdür. Şu'Öarā-yı kudemā-yı Rūm buña gelince müdevvenāt-ı Fürsden ma'Öāniñ ahz idüp eş'Öarı tettebbu'Ö ile dirlerdi ve irād-ı ma'Öāniñde ekābir-i Fürse iktidā iderlerdi. Bu geldi meydān-ı nāsda mütedāvil olan emsāli rişte-i nazma çeküp bir vechle durüb-ı emsāli her bir meşeli her beytde hasb-i hāl idüp halk-ı Öālem her biri meşel-i manzūm oğur oldılar ve mahallinde her ne meşel ki irād itmek dileseler Necātide mevzūn buldılar. Vaqtāki halāyık şi'Örinde bu zevki ve hāzzi bulduğda ğayruñ eş'Öarından el çeküp müstağni oldılar ve bi'l-cümle bir tarz-ı mahsūs tarh itdi ki kendüye ehasş u müşābehet ü mümāseleti yoğdur. Egerçi muğallid ü pey-revleri nihāyetde çoğdur. Şi'Ör-i meşel-āmizde evvel sözüñ rühin ol bulmuş ve ma'Ödā-yı halef sebil-i suhahde ol pişvāya pey-rev olmuşdur."³¹

Latîfi'ye göre o, hoşça giden söyleyişteki büyük gücüyle ve büyük bir akıcılığa sahip canlı şiirleriyle Anadolu şairlerinin yüz akıdır. Atasözü kullanma yönüyle benzersiz ve yaratıcı, söz söyleme tarzında özgün yaratıcılık sahibidir. Onun şiirine gelinceye kadar Anadolu şairleri Fars şairlerinden anlam alırlar, onları inceleyip araştırarak anlam ortaya koymada Fars şairlerine uyarlardı. Necâtî şiir alanında ortaya çıktığında halk arasında dolaşan atasözlerini birer beyit halinde söyledi. Bu şekilde halk atasözlerini manzum olarak söyler oldular. Halk onun şiirine o kadar ilgi gösterdiler ki adeta başkalarının şiirinden el çektiler. Bu başkalarını ona benzemeye yönlendirdi. Mesel kullanmaya dayalı şiir tarzı çok yaygınlaştı. Her ne kadar onun taklitçileri ve ona ayak uydurmaya çalışanlar pek çok olsa da atasözü çağrışımlı şiirde sözün ruhunu öncelikle o bulmuş daha sonra onun takipçileri bu yolda ona ayak uydurmaya çalışmışlardır.

Yine XVI. yüzyılın ünlü tezkire yazarı Kınalızāde Hasan Çelebi Necâtî'nin şiirde ve şiirde atasözü kullanmadaki üstünlüklerinden şöyle bahseder: "*Hakkā ki bir fehvā'öe'l-fazli'l-tekaddüm kemiyet-i eş'Öar-ı pür-nezāketi meydān-ı belāğat ve mizmār-ı fesāhatda sabık ve tarz-ı ğazel ve irād-ı meşelde şu'Öarā ve ve bülegā'ö-i cihāndan fā'öik idüğü nūr-ı āftāb-ı meğārib ve meşāriğ gibi lāmi'Ö ve şāriğdır. Farz-ı ğazelde cihāniñ vāhidi ve tavr-ı meşelde zemāniñ feridi olduğına merhūm vālidin bu kelāmi şāhiddir.*"

*Hāşre dek her şā'Öir ü kāmil dise şi'Ör ü ğazel
Gelmeye kimse Necātî gibi māhir fi'l-meşel"*³²

Kınalızāde Hasan Çelebi'ye göre şüphesiz önde gelen kişilerin faziletli olması gerektiği düşüncesinden hareketle onun inceliklerle dolu

³¹ Canım, a. g. e., s. 349.

³² Kınalızāde Hasan Çelebi, *Tezkiretü 'ş-şuara*, a. g. e., s. 971.

şairlerinin çoğu belâgat sahasının ve fesahat yarış alanının en önde gelenleridir. Onun gazel tarzı şiir söyleme ve atasözü kullanmada dünya şair ve güzel ifade bulunanların en üstünü olduğu doğu ve batıyı aydınlattın güneş ışıkları gibi aydınlık bir gerçektir. Gazel tarzında şiir söylemede dünyanın biricigi ve atasözü kullanmada zamanın eşsiz ve benzersizi olduğuna merhum babasının aşağıdaki sözü şahittir.

Kınalızâde Ali Çelebi'den nakledilen beyitte kıyamete kadar şair ve olgunluk sahibi kişilerin şiir ve gazel yazsalar atasözü kullanma alanında onun maharetine erişemeyecekleri belirtilmektedir.

Yukarıda şuarâ tezkiresi yazarlarının da vurguladığı Necâtî ile ilgili değerlendirmeler bütün Anadolu Divan edebiyatı şairlerince ve şiir muhitince her zaman kabul edilmiştir. Daha sonraki yüzyıllarda şiir meraklısı kişilerin değer verdikleri şiirleri topladıkları "*mecmu'â-ı eş'âr*"larda Necâtî'den mutlaka şiir yer almıştır. XVI., XVII. ve XVIII. yüzyıllarda oluşturulmuş "*mecmu'â-ı eş'âr*"larda bazen Nesîmî ve Ahmet Paşa'dan şiirler bulunsa bile çok sayıda mecmuanın şiirlerini mutlaka aldığı en önemli şairlerden birisi Necâtî'dir.

Yukarıda belirtildiği gibi atasözleri halkın ortaklaşa oluşturduğu tecrübeye dayalı yargıları içerirler, bu sebeple nasihat içeren eserlerde kullanılmaya son derece uygundur. XVI. yüzyıl şairi Geyveli Güvâhî Pend-nâme'sini atasözlerinden yararlanarak yazmış ve bu şekilde öğütlerinde daha inandırıcı ve etkili olmaya çalışmıştır. Pend-nâme'de 320 tanesi günümüz kaynaklarında da bulunan yaklaşık 500 atasözünden yararlanılmıştır.³³

Bir toplumun edebiyat dili o toplumun günlük konuşma diline yaslanır. Öncelikle günlük konuşma dilinin imkânlarını kullanır, bu imkânları daha da geliştirmeye ve geliştirmeye çalışır. Fakat günlük dilden aldığı imkânları özellikle şair şiir dilinde kendi özgün üslûbuna göre hem şekil hem anlam yönünden bir düzenlemeye tabi tutar. Divan şiirinin dili üzerinde durun Tunca Kortantamer bu dilin günün şehirli Türkçesine dayandığını, başka dillerden alınan yabancı unsurların süsleyici olduğunu belirtir. "*Fuzûlî'nin dili tamamıyla, bütün klasik Türk şiirinin ortak zemini olan Türkçe konuşma dilinin temel kalıplarına, halk diline, şehirli diline ve Türkçe'nin binlerce yıllık birikimine dayanır. Mısraların her birine Türkçe'nin kuralları, mantığı ve tatlı sesi, bilhassa tatlı sesi hakimdir. Yabancı kaynaklı kelimeler ve terkipler birer bezeme unsuru olmaktan öteye gidemezler.*"³⁴

Divan şiiri üzerine çalışan araştırmacı Walter G. Andrews'e göre Anadolu'da 15. yüzyılın ikinci yarısının "Türkçe klasik İslam edebiyatı"

³³ Güvâhî, *Pend-nâme*, Hazırlayan: Mehmet Hengirmen, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ankara, 1983, s. 27.

³⁴ Tunca Kortantamer, Gül Kasidesi, *Eski Türk Edebiyatı Makaleler*, Akçağ Yayınevi, Ankara, 1993, s. 428-429.

geleneği oturmıştır.³⁵ Aynı araştırmacıya göre Anadolu'daki bu edebiyat geleneğinin dili günlük konuşma Türkçe'sine dayanmaktadır, “*günlük konuşma Türkçe'sinin sözdizim kuralları ile divan şiiri dilinin kuralları arasındaki kanıtlanabilir örtüşme,*” görülebilmektedir.³⁶

Divan şiiri, konuşma dilinin bütün sözdizimine ilişkin serbestlik imkânlarını kullanmanın yanı sıra daha ileri bir serbestliğe dayanan diziliş yapılarını da kullanabilir. Konuşma dilinde cümle unsurlarını oluşturan kelime guruplarının diziliş yapıları değiştirilebilirken kelime gurubu parçalanıp onun içine başka bir guruba veya öğeye ait kelime sokulamaz. Bu yapıldığı takdirde anlam karışıklıklarına yol açabileceği için konuşma dilinin kuralları buna izin vermez. Fakat edebî dilde bu imkân vardır. Özellikle divan şiiri dilinde cümle öğelerini oluşturan farklı kelime guruplarına ait kelimeler birbirlerinin içine girerek anlamda müphemlik ve farklı cümle yapılarının oluşmasına imkân verirler. Bununla müphemlik ve anlam zenginliği elde edilir. Divan şiiri içinde bu tür uygulamaların pek çok örneğine rastlamak mümkündür.³⁷

Andrews'e göre divan şiirinin söz dizimindeki günlük konuşma Türkçesini de aşan bu serbestlik öncelikle o sözün şiirselliğine dikkati çekerek hitap edileni şiirin atmosferi içine sokar, ikinci olarak şiir ve şiirdeki anlam yoğunlaştırmaları için çok önemli olan müphemliyetin oluşturulmasına büyük katkı sağlar, üçüncü olarak, “*konuşma dilinin deneyimine benzer şekilde, divan şiirinin söz dizimi, mesajın duygusal içeriğine vurgu yaparak samimî bir diyalog havası yaratır.*”³⁸

Şiirde günlük konuşma diline yaslanan fakat onu günlük konuşma dilinin sınırlayıcı kurallarının ötesinde bir imkân genişletmesine uğratarak kullanan şiir dili bu serbest kullanma tarzını atasözü ve deyim kullanımlarında da uygulamaktadır.

Zaten konuşma dilinden yararlanan her dil ondan aldığı imkânları kendisine göre değiştirip genişleterek kullanır. Günlük konuşma dilinde kullanılan deyim ve atasözlerinin kelimeleri değiştirilemez, kelime sırası bozulamaz, içinden herhangi bir şey çıkarılamazken deyim ve atasözlerini kendi amaçları doğrultusunda bir düzenlemeye sokarak kullanan başka diller bu kuralları çiğneyebilirler. Meselâ günümüzde deyim ve atasözlerinin basın ve reklam dilinde de kullanıldığını görmekteyiz, fakat burada deyim ve atasözlerinin yapısına konuşma dilinde yapılamayacak müdahaleler yapılmakta ve ilgi çekici bir ifade sağlanmaktadır. 16.10.2006 tarihli akşam gazetesi Fransa meclisinde sözde Ermeni soykırımını konusunda bir yasa tartışıldı günlerde “*Fransa Afrika'dan Kara*” manşetini kullanmıştır. Bu manşetle hem “Tencere dibin kara.

³⁵ G. Walter Andrews, *Şiirin Sesi Toplumun Şarkısı*, Çeviren: Tansel Günay, İletişim Yayınları, İstanbul, 2000, s. 17.

³⁶ Andrews, *a.g.e.*, s. 34-36.

³⁷ Andrews, *a.g.e.*, s. 37-38.

³⁸ Andrews, *a.g.e.*, s. 40-41.

Seninki benden kara.” “(Ak. 7163) deyimine atf yapılarak Fransa’ya kara Afrika’da yaptığı soykırımlar hatırlatılmıştır. Fakat burada deyim gazete diline göre farklı bir şekil verilerek kullanıldığını görüyoruz. Günümüzde günlük basında bunun çok sayıda örneğini görebiliriz.

Edebiyat dilinde de şair deyim ve atasözlerini kendi amacı doğrultusunda konuşma dilinde çok farklı onda yapılması uygun olmayan değişik düzenlemelerle kullanabilir.

XV. yüzyıl divan şiirinde bazı atasözleri mesel oldukları vurgulanarak kullanılmıştır. Bazı atasözleri hiçbir değişikliğe uğramadan konuşma dilindeki kalıplarıyla kullanılmışlardır. Burada kullandıkları bu yapıların “mesel”, “darb-ı mesel” olduğunu özellikle vurgulamalarındaki temel amaç ifadelerine inandırıcılık kazandırmaktır. Çünkü atasözleri toplum tarafından doğruluğu kabullenilmiş yargılardır. Şair hitap ettiği toplum tarafından doğruluğu kabullenilmiş kayıp yargıları şiirine alarak daha etkileyici ve inandırıcı bir anlam oluşturmaya çalışmaktadır.

Meşeldür bu ki göz görmese yüz utanmaz
Necâti’yâ ne Öceb nergis ola ger güstâh
Necâti (172-44/7)³⁹

Göz görmez, yüz utanmaz. (Mk. 5290)

Bu meşeldür dostum sağ baş yaşadığ istemez
Bir zevâli var çapuñ horşid-i hâver yaşdanur
Necâti (238-150/6)

Sağ (sağlam) baş yastık istemez (Ak. 1735). Sağlam insan durup dururken yatmak istemez. Yatmak istiyorsa, her halde hastadır.

Aşındaki örnek beyitte ise “Mesel” kelimesi yerine “darb-ı mesel” kullanılmıştır. Atasözü günümüz kullanımından biraz farklı yapıdadır, iki kelimenin çıkarılmış olması eski yapıdan kaynaklanabileceği gibi, şairin düzenleme yaparken çıkarmasından da kaynaklanabilir. Fakat eksik bile söylene amaç gerçekleşmekte şair sevgilisinden cefâ çektirmek şeklinde bile olsa sevginin devamı ve artması için ilgi istemekte, az lokmanın karın doyurmasa bile sevgiye sebep olacağını ifade eden atasözüyle maksadını etkili bir şekilde dile getirmektedir.

Şıneme seng-i cefâ ur kim maḥabbet arturur
Dostum darb-ı meşeldür loḳma şefkat arturur
Necâti (274-208/1)

Lokma karın doyurmaz, şefkat arttırır. (Ak. 1554)

³⁹ Necâti’den alınan beyit örnekleri Ali Nihad Tarlan, *Necâti Bey Divanı*, İstanbul 1963, ten alınmış olup parantez içinde verilen rakamla birinci rakam sayfa, ikinci rakam şiir, üçüncü rakam beyit numaralarıdır. Ahmed Paşa’dan alınan beyit örnekleri Ali Nihad Tarlan, *Ahmed Paşa Divanı*, İstanbul 1966, ten alınmış olup parantez içinde verilen rakamla birinci rakam sayfa, ikinci rakam şiir, üçüncü rakam beyit numaralarıdır. Örnek beyitlerdeki deyim ve atasözleri italik verilmiştir.

Aşağıdaki beyitlerde meselin illerde olduğu, atalardan geldiği de vurgulanarak meseller kullanılmıştır.

Çok fitne olur zülf-i siyeh-kāra uyunca
İllerde meşeldür bu ki *ilanı tüyince*
Ey Yüsuf-ı gül-çihre meşeldür atalardan
Kim *düşman için kuyu kazan kıza boyunca*
Necâtî (435-475/1-2)

El için kuyu kazan, evvela kendi düşer, (Kazma kuyuyu kendin düşersin).
(Ak. 869), Az kaz, uz kaz boyunca kaz. (Ak. 389)

Şair şiirde atasözünü yapı değişikliğine uğratmadan kullanabildiği gibi şiirdeki amaç doğrultusunda yapıya çeşitli müdahaleler yaparak da kullanabilir. Aşağıdaki örnekler yapı değişimi yapılmamış veya çok az yapılmış kullanımların örnekleridir. Aşağıdaki beyitte şair atasözünü olduğu gibi almıştır. Fakat bu genel hükme karşı tezatlı bir yapı oluşturarak ilgi çekici, hayret uyandırıcı bir duygu uyandırmaya çalışmıştır. “Kendi düşen ağlamaz” dedikleri halde âşığın sevgiliye düşen gözleri sürekli kan ağlamaktadır.

Kendü düşen ağlamaz dirler ben ol hâyretdeyem
Kim saña düşeli ne için akıdur hün-âb göz
Ahmed Paşa (201-123/7)

Kendi düşen ağlamaz (Ak. 1396)

Tutalum *zenbil ile gökden iner* meh-pâreler
A begüm *yerden mi çıkdı* Őaşıq-ı biçâreler
Necâtî (230-139/1)

Zenbil ile gökten inmiş. (Mk. 10602)

Ağyâr diken gibidür andan üzülürseñ
Ey gönca dehen gül gibi *baş üzre yirüñ var*
Nergis gibi *göz dikmiş* idüm izi tozına
Bir kez dimedi sūhte *hâkq-ı nažaruñ var*
Necâtî (192-75/3-4)

Baş üstünde yeri var. (Ak. 3071), Göz dikmek. (Ak. 4768), Göz hakkı.
(Ak. 4783)

Aşağıdaki örnekte dilde geniş zamanda kullanılan deyim, şair kendine hitap ettiği için metin yapısına uygun olarak emir kipine çevrilerek kullanılmıştır.

Göñlini nerm idegör hüsni bahārı geçmeden
Ey Necâtî lāle gibi *rızkuñu taşdan çıkar*
Necâtî (267-197/6)

Rızkını taştan çıkarır (Mk. 8829)

Dil-dāra senden olur ise buŖd-i maşrıḳayn
SaŖy it göñül ki Ŗāşıḳa Baġdād ırāḳ deġil
Necâtî (349-335/2)

Aşık Baġdat uzak (ırak) deġil (gelmez). (Ak. 297)

Edebî dil zaman zaman günlük konuşma dilinde de görüldüğü gibi dili kurallı yapılarını deġiştirip devrik yapılar şeklinde kullanır. Devrik yapı kullanımı deyim ve atasözü kullanımlarında da çok sık bir şekilde görülür. Necâtî'nin şiirlerinde atasözlerinin kullanımını inceleyen Prof. Dr. Mine Mengi bunu vezin zaruretine ve atasözlerinin zaman akışı içinde deġişimine bağlamaktadır.⁴⁰ Mengi'nin de belirttiği gibi atasözleri normal dil yapısı içinde kelime ve diziliş olarak deġiştirilemeyen yapılardır. Fakat burada Mengi'nin deġerlendirmesi tam gerçeği yansıtmamaktadır. Vezin zarureti için ve zamanın deġiştirmesinden kaynaklanan bazı deġişiklikler olsa bile deġişikliğin asıl sebebi şiirde yer alan deyim ve atasözlerinin edebî dilin malzemesi haline gelmeleri ve onları sanatçının amacı doğrultusunda istediği gibi düzenleme hakkına sahip olmasından kaynaklanmaktadır. Sanat dilinde amaç dikkati çekmek, etkili bir anlatımla hitap edileni duygusal yönden etkilemektir. Sanat dilinin günlük dil kullanımında kullanılamayan bir kısım dil imkânlarını kullandığını, günlük dil kullanımında yapılamayan bir kısım deġişiklikleri yapabildiğini yukarıda belirtmiştik. Bu deġişik kullanımlar edebî dilin yapı özelliğinden kaynaklanmaktadır ve sanatçının konuşma dilinde yapılamayan bir kısım deġişimleri eserdeki amacı doğrultusunda edebî dilde kullanma yetkisi ve hakkı vardır. Bazen bir atasözü kurallı yapı içinde kullanılırken aynı atasözü devrik yapılarda da kullanılabilir. Yukarıda verilen örnekte kurallı diziliş yapısında görülen atasözü aşığıdaki örnekte devrik yapıyla karşımıza çıkmaktadır.

Nola benden ḳapuña var ise yirden gökce fark
Olmaz ey Mısr-ı melâhât Ŗāşıḳa Baġdād ırāḳ
Necâtî (307-264/5)

Beyitte âşıkla sevgili arasında mesafe ne kadar uzak görünürse görünsün âşığa sevgili hiçbir zaman uzak gelmez. Sevgili her zaman yakındır. Şair bu uzaklığın olmamasına vurgu yapmak ve dikkati olumsuzluğa çekmek için mısra da atasözünün son kelimesinin yerini deġiştirerek ikinci mısraın başına almış, bu şekilde mısra sonuna gelen

⁴⁰ Mine Mengi, "Necâtî'nin Şiirlerinde Atasözlerinin Kullanımı", *Erdem Atatürk Kültür Merkezi Dergisi*, Cilt. 2, Sayı. 4, Ocak 1986, s. 53

“ırak” kelimesiyle birinci mısraın “fark” kelimeleri arasındaki ses ahenginden de yararlanmıştı.

Âşıkla sevgili arasında temel ilişkilerden birisi de âşığın sevgiliden gelen her şeyi severek kabul etmesidir. Aşağıda verilen örnekte bu yaklaşımın yine atasözü kullanımıyla gayet başarılı verilişini görmekteyiz.

Ol günde irse tır-i ğam olma dilâ melûl
Gökden ne yağdı kim anı yir itmedi kabûl
Necâtî (346-329/1)

(Ak. 1010) Gökten ne yağdı da (yağar ki) yer kabul etmedi (etmesin?)

Reh-i hizmetde şol deñlü turur kim
İner ayaklarına kara şular
Necâtî (47-10/12)

Ayaklarına kara su inmek. (Ak. 2818)

Yukarıdaki kaside beytinde hizmette nasıl sıkı bir şekilde durduğunu etkili anlatmak için belirtilen deyim kullanmıştır. Yükleme başa almak suretiyle de daha etkili bir ifadeye ulaşmaya çalışmıştır.

Egerçi ağır olur taş kopduğu yerde
Sitâre var ki Öağıki ider Yemen'de garîb
Necâtî (160-24/3)

Taş düştüğü yerde ağırdır. (Ak. 1877)

El götürüp isterdi ğamuñ dil idemez il
İtdüğini kendüye kişi kendü eli ile
Necâtî (421-452/2)

Kişinin kendine ettiğini kimse (âlem bir yere gelse) edemez. (Ak. 1440)

Gök yüzini gözetme ğurûr-ı cemâl ile
Kalmaz bilürsin ey yüzi ħorşîd yirde ah
Necâtî (478-537/4)

Ah yerde kalmaz. (Ak. 131), Mazlumun ahı, indirir şahı (yerde kalmaz). (Ak. 1579)

Şâm-ı zülfuñ Mısr-ı ħüsnüñden çevürdi ise yüzün
Aşma ol miskîni kim yañlış döner Bağdâd'dan
Sür kapuñdan tek beni bir görme her nâ-cins ile
Biñ kez ölmek yig cihânda bir yaramaz addan
Ahmed Paşa (278-240/4,5)

Yanlış hesap Bağdat'tan döner. (Ak. 1992)

Sanatçı bazen şiirde kullandığı deyim veya atasözünün kelimelerinin diziliş yapısını değiştirmenin yanı sıra deyim veya

atasözünde geçen kelimeleri şiir dilinin başka kelimeleri ile de değiştirir. Bununla şair birim içinde yer alan kelimeler arasında uyumluluk sağlama, değiştirdiği kelimenin yerine koyduğu yeni kelimenin çağrışımlarından yararlanma, dikkat ve ilgi çekmek gibi değişik amaçlar güdebilir. Anadolu’da Türkçe edebî dilin geliştiği yıllarda şiirlerde bu tür örneklerle de sıklıkla rastlanır.

Cevr eyleme kim vaşl günü utanırsarın
Mîve gelicek serv-i dil-ārāmı kınarlar
Necâtî (241-155/4)

Meyveli ağacı taşlarlar. (Ak. 1587)

Bu örnekte sevgiliden bahsedildiği için meyve veren ağaç sevgilinin en yaygın benzetme aracı olan gönül alan servi yapılmış, “taşlamak” kelimesi de âşğın sevgiliyi kırabileceği çağrışımını yaptırmak için “kırar”a çevrilerek kullanılmıştır.

Beñzetdilerse çihre-i dildāra ey güneş
Şevğ ile germ olup külehüñ āsumāna at
Meyl it gözüm yaşına eyā serv-i hoş-hırām
Dirler ki eyle iylügi āb-ı revāna at
Necâtî (165-33/3-4)

Külâhını (fesini) havaya atmak. (Ak. 6055), İyilik et denize at, balık bilmezse Halik bilir. (Ak. 1281)

Büyük sevinci ifade eden “külâhını havaya atmak” deyimini kullanırken şiir dilinde yaygın kullanılan ve sevildiği anlaşılan “âsumân” kelimesi “hava” kelimesi yerine kullanılmış, takip eden beyitte yer alan atasözündeki “deniz” kelimesi yerine de bu kelime ile ses uyumu taşıyan “âb-ı revân” kelimesi kullanılmıştır. Burada bu değişimler hem ses uyumunun sağlanmasına hizmet ederken, ayrıca beyitlere değişik bir hava verilmekte ve farklı çağrışımlar elde edilmektedir.

Hālûñ cefâyı hūşe-i zülfüñden öğrenür
Üzüme göre kararur ey bî-vefâ üzüm
Necâtî (363-360/5)

Üzüm üzüme baka baka kararır. (Ak. 1950)

Beyitte sevgilinin yüzündeki ben âşğa cefâ etmeyi zülûf salkımından öğrenmektedir. Bu iki unsur âşğın ilgisini çekip âşğın sevgiyi tutulmasını sağlarlar. Tasavvufî yorumda da geçici dünyaya bağlanma ve vahdetten uzaklaşmayı temsil ettiklerinden siyahırlar ve kötülüğün sembolüdürler. Kötülükler de daha çok birinin ayartması, teşvikiyle yapılır. Bütün bu çağrışımları etkili ve inandırıcı bir şekilde anlatmak için şair beyitteki atasözünü kullanmıştır. Bunla beyit içinde siyahlık ve başkasından etkilenecek kötülüğe yönelmek konularında bir uyumlu yapı oluşturmuştur. Beytin bütün kelimeleri ve kullanılan atasözü bu yapıya hizmet edecek şekilde seçilmiştir.

Bazı beyitlerde atasözünün tam ters ifadesi kullanılarak yine bu atasözü çağrıştırılmakta ve dikkat çekici bir anlatım sağlanmaya çalışılmaktadır.

ÔÂşık olduğumu tıyaldan yüzüme bakmaz hâbîb
Yöresine uğramaz ölümlü bîmāruñ tabîb

Necâtî (160-25/1)

İyi olacak hastanın hekim ayağına gelir. (Ak. 1285)

Necâtî'nin beytinde ölecek hastanın yöresine tabibin uğramayacağı belirtilerek yaygın atasözünün tam tersi bir yapı oluşturulmakta fakat bu yapı ister istemez yaygın atasözünü çağrıştırmaktadır.

Ahmet Paşa ve Necâtî divanlarında deyim ve atasözü yapısına çok yakın fakat bu özelliği kazanamamış çok sayıda örnek görülmektedir. Bu tür sözlerin yoğun bir şekilde kullanımına dikkat çeken Mine Mengi bu sözlerden “atasözlerini andıran bilgece sözler” olarak bahseder. Ona göre bunların bir kısmı halkın bilip kullandığı sözler, bir kısmı şairin kendisine ait olmalıdır.⁴¹ Mengi'nin bahsettiği sözler atasözü oluşum yoluna girmiş, fakat olamamış olan sözler olmalıdır. ‘Alman Atasözleri’ üzerinde çalışan Fr. Seiler’ e göre atasözleri kolektif bir yaratmadır. Fakat burada kolektif bir yaratma değil eleyicilik söz konusudur. “*Bir atasözünün ortaya çıkmasında halk, tıpkı bir sözcük veya deyim oluşmasında olduğu gibi yaratıcı değil, daha çok seçici bir işleve sahiptir.*”⁴² Bahsedilen sözler halk tarafında bir süre kullanılmış veya şair tarafından oluşturulmuş olabilir. Fakat bunlar halk tarafından yaşaması için seçilmedikleri için deyim veya atasözü olmamışlardır. Fakat girdikleri eserlerde yaşamaya devam etmişlerdir.

Sür kapuñdan tek beni bir görme her nā-cins ile
Biñ kez ölmek yig cihānda bir yaramaz addan

Ahmed Paşa (278-240/4,5)

Gıdā-yı cān gerek ehl-i dil olana şeksüz
Güzelsiz olmazuz oluruz etsüz ekmeksüz

Necâtî (285-229)

Bu söz halk arasında zaman zaman değişik kalıplarıyla hala kullanılmaktadır.

⁴¹ Mine Mengi, “Necâtî'nin Şiirlerinde Atasözlerinin Kullanımı”, s. 55.

⁴² Julius Krohn, Kaarle Krahn, *Halk Bilimi Yöntemi*, Çeviren: Günsel İçöz, Yayına Haz: Fikret Türkmen, Türk Dil Kurumu, Ankara, 1996, s. 6.

Çeke gördüm kıtara gelmedi ol şim-beri
İşi mi uñar kişiniñ uñmaduķ olunca başı
Necâtî (526-606/3)

Miskîn saçıña öyküneli Óanber ey şanem
Yunmaz yidi deñizler ile yüzi kıarası
Necâtî (529-611/3)

Kûyuña varup rakîb ölmek dilermiş dostum
Ne doñuz kurbâ olur ne cennete girer eşek
Necâtî (343-327/4)

Yüzüñ görüp sevünenler saçıñ görüp ağlamasun
Ki tañladan gülen ahşama dek güler derler
Necâtî (262-190/2)

Necâtî ser-hoş olur zâhid olumaz yârân
Meseldürür ki ere bir hüner yeter dirler.
Necâtî (262-190/6)

Sonuç

Orta Asya Türk edebî dilinden ayrılarak Anadolu'da gelişen Türk edebî dili Türkçe'nin çeşitli imkânlarını kullanırken halkın dil bünyesinde oluşturduğu deyim ve atasözü imkânlarını da bünyesine uyarlayarak başarılı bir şekilde kullanmıştır. Bununla edebiyat eserlerinde anlam derinliği, yoğunluk ve etkileyicilik sağlanırken, edebî dili halka yaklaştırılmıştır. Böyle bir kullanım edebî dili güçlendirirken halkın edebî dili daha kolay anlamasını ve edebiyat eserlerine rağbetini de arttırmıştır. Edebiyatın daha geniş bir tabana yayılmasını sağlamıştır. Bunu şuarâ tezkiresi yazarları Necâtî'nin mesel kullanımını överken açıkça dile getirmektedirler. Günümüzde de edebî dilin güçlendirilmesi için halk dilinde oluşmuş veya eskiden beri yaşadığı halde yazı ve edebiyat diline girmemiş kelimeler sanatçılarımız tarafından edebî dile kazandırılmalı, halkın edebiyat alanına ilgisini arttırmak, edebî dilin anlaşılabilirliğini genişletmek için halk içinde yaşayan deyim ve atasözlerinin edebî dilde kullanılmasına özen gösterilmelidir. Bu tür uygulamalar bir yandan günümüz edebî dilini güçlendirirken bir yandan da bu alanda başarılı olan yazarların kalıcı eserler vermelerini sağlayacaktır.

